

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО УСПІШНОЇ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE FORMATION OF PROFESSIONAL MOTIVATION OF STUDENTS FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY

Ефективне управління неможливе без розуміння мотивів і потреб, а також правильного використання стимулів до праці. Саме тому в даній статті досліджується концептуальні засади формування професійної мотивації студентів. Представлено результати дослідження перспективи працевлаштування майбутніх фахівців. Проведено структурно-функціональний аналіз форм та засобів взаємодії сучасного ринку освіти і ринку праці. Розроблено практичні рекомендації щодо управління процесом формування професійної мотивації студентів.

Ключові слова: особистість студента, розвиток, управління, професійна мотивація, успішна фахова діяльність, умови формування мотивації, вища освіта, конкурентність, ринок освіти, ринок праці.

Эффективное управление невозможно без понимания мотивов и потребностей, а также правильного использования стимулов к труду. Именно поэтому в данной статье исследуются концептуальные основы формирования профессиональной мотивации студентов. Представлены результаты исследования перспектив трудоустройства будущих специалистов. Проведен структурно-функциональный анализ форм и средств взаимодействия современ-

ного рынка образования и рынка труда. Разработаны практические рекомендации по управлению процессом формирования профессиональной мотивации студентов.

Ключевые слова: личность студента, развитие, управление, профессиональная мотивация, успешная профессиональная деятельность, условия формирования мотивации, высшее образование, конкуренция, рынок образования, рынок труда.

Effective management is impossible without understanding motives and needs, as well as the correct use of incentives for work. That is why in this article the conceptual principles of formation of professional motivation of students are studied. The results of the research concerning the prospects of employment of future specialists are presented. The structural and functional analysis of forms and means of interaction of the modern educational market and labor market was conducted and developed. Practical recommendations for managing the process of formation of professional motivation of students are developed.

Key words: student's personality, development, management, professional motivation, successful professional activity, conditions of formation of motivation, higher education, competitiveness, market of education, labor market.

УДК 338.58:65.014

Літинська В.А.

к.е.н., доцент,
Хмельницький національний університет

Мельник І.В.

студентка
Хмельницький національний університет

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах розвиток системи освіти повинен базуватися на трьох основних принципах: відповідності необхідному рівню професіоналізму, динамічності і спрямованості в майбутнє. Українській державі необхідні фахівці нової генерації, які володіють сучасними багатопрофільними знаннями, уміннями, професійною компетентністю, особистими якостями творчої активності, самостійності, відповідальності.

Актуальною стає проблема переходу фахівців із одного напрямку або сфери професійної діяльності в інші сфери. Ефективність особистих ресурсів для переорієнтації професійної діяльності в процесі підвищення кваліфікації, отримання нової професійної освіти або кваліфікації визначається готовністю особистості до пізнавально-творчої діяльності.

На даний час ринок праці базується на концепції професійної підготовки фахівців, що полягає у його тісній взаємодії з ринком освіти. Нині відповідальність за результати своєї праці, уміння самостійно здобувати необхідні знання і творчо застосовувати їх на практиці є ключовими умовами професійного і кар'єрного зростання молодого людини.

Формування професійної мотивації студента є важливим фактором його конкурентності. Актуальність цієї проблеми посилюється в умовах сис-

темної суспільної кризи. Соціально незахищеність та економічна нестабільність руйнує особистість і може призвести до розвитку таких негативних явищ, як алкоголізм, наркоманія, ігроманія тощо. Тому процес формування професійної мотивації потребує корекції, управління та інтенсифікації педагогами, батьками, керівниками навчальних закладів і суспільством у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Над цією проблемою працювали відомі вчені А.Ф. Осборн, У.Дж. Гордон, П.Я. Гальперін, Г.Я. Буш, А.Б. Коваленко, Ж. Піаже, Б.Г. Ананьєв, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, С.Л. Рубінштейн, К. Роджерс, А.А. Новіков. Проблемі мотивації присвячені праці Х. Хекхаузена, Г. Мюрея, Н. Аха, Д. Брауна, Ф. Хоппе, Г. Орлота, А. Бандури, Г. Айзенка, С. Занюка, А.О. Реана, В.Г. Асеєва, К. Левіна, В.В. Століна та ін.

Мета статті. Головною метою є дослідження психолого-педагогічних проблем формування мотивів у студентів та системно-структурний аналіз концептуальних засад формування професійної мотивації і самовизначення студентів як факторів конкурентності на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Мотивація є однією з фундаментальних проблем як вітчизняної, так і зарубіжної психології. Розробка проблеми мотивації в сучасній психологічній науці пов'язана

із аналізом джерел активації людини, спонукальних сил її діяльності, поведінки, з пошуком відповіді на питання, що спонукає людину до діяльності, який мотив, «заради чого» вона її здійснює.

Професійна мотивація виступає як внутрішній рушійний чинник розвитку професіоналізму і особистості, оскільки лише на основі її високого рівня можливий ефективний розвиток професійної освіченості та культури особистості.

У сучасних дослідженнях стверджується, що мотивація включає всі види спонукань, а саме: потреби, інтереси, мотиви, цілі, схильності, налаштування тощо.

За визначенням Н. Лисовець, мотивацію складають дві групи явищ:

1 сукупність мотивів або чинників як індивідуальна система мотивів;

2 динамічна освіта, процес, механізм, тобто система дій з активізації мотивів певної людини [1].

Особливу роль у формуванні мотивів професійної діяльності і поведінки відіграють потреби (стан індивіда, джерелом активності якого виступає потреба в об'єктах, необхідних для його існування і розвитку). Найбільш повний перелік потреб людини визначив А. Маслоу (теорія ієрархії потреб (мотивів):

1. Фізіологічні потреби, необхідні для виживання організму (потреба в їжі, воді, житло, одязі, відпочинку, сексуальному задоволенні і т. д.).

2. Потреба в безпеці (у захисті від небезпек, у впевненості в задоволенні фізіологічних потреб, у захисті від страху, болю і т. д.).

3. Соціальні (аффіліативні) потреби (у причетності, належності до групи, у соціальних контактах, у любові, у позитивному ставленні з боку інших і т. д.).

4. Потреба в повазі (у визнанні іншими особистих, у т. ч. і професійних, досягнень, компетентності, особистих якостей і чеснот, у самоповазі).

5. Потреба в самоактуалізації і самовираженні (у реалізації своїх потенційних можливостей і здібностей, у зростанні власної особистості, у розумінні, осмисленні і розвитку власного «Я».

Мотиваційний компонент приховує в собі великі можливості успіху та конкурентності у професійній діяльності. Мотиваційна сфера більш динамічна, ніж пізнавальна та інтелектуальна, що має позитивні і негативні сторони. Якщо нею не керувати, може початися регрес мотивації, зниження її рівня і втрата дієвості особистості. Зрозуміло, що у студентському віці формування мотивації повинно стати предметом цілеспрямованої систематичної роботи.

Розвиток і формування мотивації відбувається через відповідну організацію і зміст діяльності молодшої людини. «Людина, готуючись до певних дій, вчинків, моделює свою поведінку, прагне передбачити особливості ситуації, в якій має діяти, та її зміни за певних умов. Розглядаючи поведінку конкретної людини, ми звертаємо увагу на стиль, манеру та особливості цієї поведінки. Звісно,

можемо спостерігати лише зовнішні прояви внутрішнього процесу. Одне з головних місць у цьому прихованому від спостерігача процесі належить мотиваційній спрямованості особистості, мотиваційній диспозиції, що складають мотиви дії, актуалізуючись у певних ситуаціях» [2].

На сьогодні мотиваційна складова частина поведінки студента, на думку фахівців, найменш піддатлива до управління нею. Складність вивчення мотивації та її формування пояснюється тим, що на студента одночасно впливає комплекс зовнішніх і внутрішніх мотивів, які не лише доповнюють один одного, але і вступають у суперечності. Мотивація може проявлятися як стійке утворення особистості і як компонент діяльності. Розвиток і формування мотивації відбувається через відповідну організацію і зміст діяльності молодшої людини. Індивідуальні можливості особистості можуть сприяти успіху чи невдачам у діяльності, що утворює новий рівень мотивації або змінює вже утворений у минулих видах діяльності [2].

Професійну мотивацію можна звести до трьох основних комплексів:

1 Інтерес. Професійні інтереси школярів можна поділити на дві групи:

а) безпосередні інтереси, які виникають на основі привабливості змісту та процесів конкретної діяльності;

б) опосередковані інтереси, зумовлені деякими організаційними, соціальними та іншими характеристиками професії.

Безпосередні професійні інтереси включають:

- професійно-специфічний інтерес – інтерес до предметів, до процесів праці, що характеризують її основні функції, а також до результатів, виражених у створених продуктах, наданих послугах і т. п.
- загальнопрофесійний інтерес виникає на основі привабливості загальних властивостей професії, з якими школяр має можливість ознайомитися у повсякденному житті.

- романтичний інтерес базується на уявленні про незвичайність даної професії.

Опосередковані професійні інтереси включають:

- професійно-пізнавальний інтерес базується на прагненні до пізнання певних природних, технічних, гуманітарних та інших процесів і явищ.

- інтерес до самовиховання проявляється в прагненні до духовного збагачення і формування суб'єктивно цінних якостей особистості.

- престижний інтерес – вибір професії зумовлений перспективами професійного росту, які ця професія забезпечує, престижністю професії в суспільстві.

- інтерес супутніх можливостей відображає прагнення молодшої людини задовольнити за допомогою вибраної професії певні духовні та життєво-побутові запити й потреби (прагнення до спілкування з людьми, потреба в матеріальному забезпеченні тощо).

– невизначений інтерес – в його основі лежать невизначений емоційний потяг до певної професії.

2. **Обов'язок.** Мотивом суспільного обов'язку у виборі професії є усвідомлення учнем реальної суспільної користі від своєї участі в даній сфері діяльності, переживання особистої відповідальності за успішну працю, готовність до подолання можливих моральних та фізичних труднощів.

Можна виділити 5 груп мотивів обов'язку:

- відповідальність щодо повсякденних професійних обов'язків і вимог;
- прагнення до вдосконалення майстерності у вибраній справі;
- новаторство у праці та її організації;
- загальноальтруїстичні прагнення;
- загальногромадянські прагнення.

3. **Самооцінка професійної придатності.** Процес формування самооцінки професійної придатності протікає нерівномірно, що може проявлятися у протиріччі: або учневі не вдається співвіднести відомі йому властивості професії зі своїми особистими якостями (дефіцит самопізнання), або він не може визначити професію, яка відповідає його даним (дефіцит професійної інформації). З віком зміст самооцінки поступово збагачується, але ці зміни вже не є процесом, який розвивається послідовно та інтенсивно.

Висновки з проведеного дослідження.

Розвитку професійної мотивації і творчої активності студента сприяє реалізація професійної спрямованості навчання всіх курсів дисциплін, належна організація навчальних і виробничих практик, адекватна система взаємин викладачів зі студентами, якісна підготовка курсових, дипломних і магістерських робіт, психологічна безпека і свобода особистості, активна науково-дослідницька діяльність студентів, а також заснування в умовах ВНЗ професійно зорієнтованих центрів для роботи майбутніх фахівців без відриву від навчання.

Отже, для підвищення рівня підготовки сучасних фахівців до успішної конкурентоспроможної професійної діяльності на світовому ринку праці суттєвим завданням є розвиток професійної мотивації студентів вищих навчальних закладів. Вища школа має систематично формувати мотивацію студентів до професійної діяльності за допомогою фахової практики, розкриття можливостей позитивного використання професійного досвіду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лисовец, Н.М. Професиональная мотивация студентов как способ активации обучения / Н.М. Лисовец [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.masters.donntu.edu.ua/2012/iem/temnenko/library/article5.htm>.
2. Макаревич О. Мотивация как підґрунтя дій особистості / Соціальна психологія. – 2006. – № 2 (16). – С. 134–141.
3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
4. Вієвська М. Формування мотивації фахівця до безперервної професійної освіти / М. Вієвська, Л. Кравецька // Вища школа. – 2011. – № 1. – С. 75–82.

REFERENCES:

1. Lysovets, N.M. Professyonalnaya motyvatsiya studentov kak sposob aktyvatsyy obuchenyya / N.M. Lysovets [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.masters.donntu.edu.ua/2012/iem/temnenko/library/article5.htm>.
2. Makarevych O. Motyvatsiya yak pidgruntya diy osobystosti / Sotsialna psykholohiya. – 2006. – № 2 (16). – S. 134–141.
3. Podolyak L.H. Psykholohiya vyshchoyi shkoly / L.H. Podolyak, V.I. Yurchenko. – K. : Karavela, 2008. – 352 s.
4. Viyevska M. Formuvannya motyvatsiyi fakhivtsya do bezperervnoyi profesiyanoi osvity / M. Viyevska, L. Krasovska // Vyshcha shkola. – 2011. – № 1. – S. 75–82.

Litynska V.A.Associate Professor, Candidate of Economic Sciences,
Khmelnitsky national University**Melnik I.V.**Student
Khmelnitsky National University**THE FORMATION OF PROFESSIONAL MOTIVATION OF STUDENTS
FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY**

In the modern socio-economic conditions, the development of the education system should be based on three main principles: compliance with the required level of professionalism, dynamism and focus to the future. The Ukrainian state needs specialists of a new generation who possess a comprehensive knowledge, skills, professional competence, personal qualities of creative activity, independence, responsibility.

Urgent becomes the problem of transfer of specialists from one direction or sphere of professional activity in other areas. The effectiveness of personal resources for reorientation of professional activity in the process of improvement of qualification, acquiring new vocational education or qualifications determined by the willingness of the individual to the cognitive-creative activity.

The purpose of the article. The main goal is the study of psycho-pedagogical problems of formation of motivation from the students and systemic-structural analysis of conceptual bases of formation of professional motivation and self-determination of students as factors of competitiveness in the labour market.

Conclusions. Development of professional motivation and creative activity of the student contributes the realization of professional orientation of training courses of all disciplines, the proper organization of educational and industrial practices, an adequate system of relationships with the teachers, high-quality training course, diploma and master thesis, psychological security and freedom of the individual, active research activity of students, as well as the founding of the university conditions of professionally oriented centres for future professionals without job training.

Therefore, to improve the level of training of modern specialists to the successful competitive professional activities in the global labor market an important task is the development of professional motivation of students of higher educational institutions. Higher school must systematically generate motivation of students to professional activity by professional practice, the potential positive use of professional experience.